

**Byggnadsminnesförklaring av Gåvetorps herrgård, Gåvetorp 6:1,
Lekaryds socken, Alvesta kommun**

BESLUT

Länsstyrelsen förklarar med stöd av 3 kap 1 § lagen (1988:950) om kulturminnen Gåvetorps herrgård med tillhörande byggnader för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar enligt 3 kap 2 § samma lag att följande skyddsföreskrifter skall gälla:

1. Byggnader numrerade 1-7 på bifogad karta får inte rivas, flyttas eller till sin exteriör byggas om eller förändras. Ingrepp får inte göras i stommen i dessa byggnader. Eldstäder och skorstensstockar får inte rivas eller flyttas. Byggnadernas interiöra karaktär, i form av planlösningar och äldre befintliga byggnadsdelar, skall bibehållas.
2. I huvudbyggnadens bibliotek får ingrepp i den fasta inredningen, såsom väggfasta bokhyllor, paneler och övriga snickerier, inte göras. Bibliotekets tak, väggmålningar, parkett samt övriga befintliga ytskikt får ej borttagas, övermålas eller på annat sätt förändras.
3. Byggnader på bifogade karta numrerade 8-11, 13, samt den äldre byggnadskroppen av byggnad nr 12 får inte rivas eller flyttas. Ingrepp får inte göras i byggnadernas stommar.
4. Exteriöra förändringar av byggnader numrerade 8-10 skall ske i samråd med Länsstyrelsen och bör göras med strävan att bibehålla byggnadernas karaktär och befintliga äldre byggnadsdelar.

*C:\DOCUMENT\MORD\ALVESTA\221\GÅVETORPS HERRGÅRD 6:1 IN BESLUT.DOC

Postadress	Besöksadress	Telefon	Telefax	E-post
351 86 VÄXJÖ	Kungsgatan 8	0470-860 00	0470-862 20	lansstyrelsen@g.lst.se

Kontakt i detta ärende:

Margit Forsström

Byggnadernas gavelfasader får inte förändras eller emotbyggas. Byggnadsvolymer, material, färgsättning, dörrar, fönster och dekorativa byggnadsdetaljer, såsom tegelomfattningar, takfötter och takfriser, samt gavelspetsarnas dekorationer skall bibehållas.

5. Byggnaderna skall underhållas så att de inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall göras i samråd med Länsstyrelsen och på ett sådant sätt att deras kulturhistoriska värde inte minskar, d.v.s. med material och metoder som är anpassade till byggnadernas karaktär.

6. Det snedskräfferade område som markerats på bifogad karta får inte ytterligare bebyggas. Skyddsområdet, som markerats med dubbelstreckad gränslinje, skall hållas i sådant skick att byggnadernas karaktär inte förvanskas. Nybyggnader för gårdens behov inom skyddsområdet skall lokaliseras och utformas i samråd med Länsstyrelsen.

7. Den dubbelradiga allén skall vidmakthållas och vid behov förnyas i samråd med Länsstyrelsen. Stenmurar och terrasser inom det markerade skyddsområdet, får ej avlägsnas, övertäckas eller på annat sätt förvanskas. Återstående del av smalspåret skall kvarligga.

Länsstyrelsen lämnar råd och anvisningar beträffande underhållet av byggnaderna och vården av det kringliggande området.

Om det finns särskilda skäl får länsstyrelsen enligt 3 kap 14 § KML meddela tillstånd till att ett byggnadsminne ändras i strid mot skyddsföreskrifterna. Ansökan om tillstånd skall lämnas till Länsstyrelsen, som då får ställa skäliga villkor för tillståndet.

REDOGÖRELSE FÖR ÄRENDET

Riksantikvarieämbetet beviljade den 17 juli 1991 statsbidrag till upprustning av norra flygeln vid Gåvetorps herrgård, under förutsättning att ägaren accepterade en byggnadsminnesförklaring av herrgårdsbyggnaden.

Ni väckte fråga om byggnadsminnesförklaring av huvudbyggnad och flyglar vid Gävetorps herrgård i skrivelse den 18 november 1991.

Länsstyrelsen underrättade den 27 november 1991 inskrivningsmyndigheten vid Växjö tingsrätt att fråga väckts om byggnadsminnesförklaring av Gävetorps herrgård på fastigheten Gävetorp 6:1.

Ni framförde i skrivelse den 1 december 1998 följande önskemål: dels att åtminstone den nyare byggnadskroppen av svinstallarna, byggnad nr 12, undantas från skyddsföreskrifterna, men om möjligt hela byggnaden, dels att inga byggnader tillkomna efter 1950 skall omfattas av skyddsföreskrifterna.

Länsstyrelsen upprättade därefter ovanstående skyddsföreskrifter, i vilka hänsyn tagits till önskemålet att undanta svinstallets nyare del från föreskrifter. Inga övriga byggnadskroppar tillkomna efter 1950 omfattas av skyddsföreskrifterna. Svinstallarnas äldre del bedöms vara av byggnadshistoriskt intresse, varför denna omfattas av de upprättade föreskrifterna.

Alvesta kommuns kultur- och fritids nämnd samt miljönämnden har har i yttranden den 20 januari 1999 resp den 2 november 1999 meddelat att man ej har något att erinra mot förslaget.

HISTORIK

Under medeltiden bestod Gävetorp av två frälsehemman som på 1470-talet kom i ätten Trolles ägo, för att på 1590-talet läggas samman och bebyggas som sätesgård för Margareta Trolle. På 1600-talet övergick gården i släkterna Sparre och Stakes ägo.

Under 1700-talets senare hälft hade Carl Stellan Mörner, sedermera landshövding i Kronobergs län, sin uppväxt och sitt föräldrahem på Gävetorp. Den nuvarande huvudbyggnaden uppfördes 1803 av Sofia

Lovisa Mörner. Flyglarna är äldre än mangårdsbyggnaden, troligen uppförda omkring 1780.

Mellan 1833 och 1870 ägdes Gåvetorp av kammarherre Uno Angerstein som kom att omgestalta både byggnader och det omgivande landskapet. Angerstein lät revetera boningshusen och uppföra nya ekonomibyggnader i ett nytt läge sedan Södra stambanan år 1863 lagts över ägor. Ritningarna till de nya byggnadsprojekten utarbetades av Angerstein själv. De finns ännu bevarade i en skissbok i Gåvetorps bibliotek.

Angerstein var också ledare för länets lantbruksskola som på 1850- och 60-talen var förlagd till Gåvetorp. Åkeraralen utvidgades och täckdikades. Stenar från åkrar och odlingsrösen lades upp i de stenmurar som ännu kantar uppfarten till gården. Angerstein ledde också Kosta glasbruk från 1830 till sin död 1874.

Sedan 1882 har Gåvetorp varit i familjen Aaby-Ericssons ägo. Huvudbyggnadens frontespis byggdes på 1890-talet och 1918 förlängdes byggnaden med vidbyggda envåningsflyglar för köksutrymmen i söder och bibliotek i norr.

I slutet av 1800-talet utvidgades det sommartegelbruk som funnits på gården sedan slutet av 1700-talet till ett större ångtegelbruk. En spårbunden hästbana ledde mellan bruket och Gåvetorps station. I alléns rundel ligger ännu ett avsnitt av detta smalspår kvar. Tegeltillverkningen i godsets regi lades ned 1960. 1966 köptes fastigheten av Gottåsa cementgjuteri som lät uppföra nya tegelbruksbyggnader, men 1969 lades tegeltillverkningen definitivt ned.

De två "grindstugorna" har båda fungerat som arbetarbostäder under Gåvetorp. Den södra sägs vara flyttad till sin nuvarande plats omkring 1850, då dess funktion som krog upphörde. Den norra stugan skall ha flyttats till nuvarande plats omkring år 1900.

MOTIVERING

Länsstyrelsen finner att miljön på Gåvetorps herrgård är att betrakta som synnerligen märklig. Huvudbyggnaden med flyglar bevarar delvis ännu byggnadsskick och stildrag från sin tillkomsttid, där den södra flygeln, som bevarar fler ålderdomliga drag än de övriga byggnaderna, måste betraktas som särskilt intressant.

Huvudbyggnadens bibliotek från 1918 har en välbevarad nationalromantisk inredning, som hyser både kulturhistoriska värden som dokument över sin tid och upplevelsemässiga värden med sin förtätade atmosfär.

Den speciella kvaliteten i Gåvetorps gårdsmiljö ligger dock i det sammantagna byggnadsbeståndet, som samlar ett flertal byggnader från 1800-talets mitt. Byggnaderna och stenmurarna utmed uppfarten exemplifierar tydligt det reformtänkande som omfattade både jordbrukets produktivitet och landsbygdens byggnadsskick under denna period. Miljöns kulturhistoriska värde förstärks av att länets lantbruksskola, ledd av godsherren Uno Angerstein, vid denna tid var förlagd till Gåvetorp. Under jordbruksomdaningarnas tid fungerade herrgårdarna som föredömen och på Gåvetorp parades praktiska förbättringar med upplysningsiver.

Gårdsmiljön hyser också arkitektoniska egenvärden.

Byggnadsdetaljerna är t.ex. ofta utförda med stor omsorg, inte minst på ekonomibygnaderna. Potatiskällaren/vagnsmuseet utgör ett utmärkt exempel på hur en enkel nyttobyggnad givits ett stilfullt yttre, i syfte att förhöja gårdens skönhetsvärde.

ÖVRIGA UPPLYSNINGAR

Länsstyrelsen har den 30 oktober 1998 väckt fråga om byggnadsminnesförklaring angående de två "grindstugorna", belägna på fastigheterna Gåvetorp 7:10 respektive 7:11.

Länsstyrelsen har denna dag även tagit beslut om byggnadsminnesförklaring av den södra grindstugan på fastigheten Gävetorp 7:10, Lekaryds socken.

Området Hjärtanäs-Dansjö-Gävetorp-Lekaryd-Spåningslanda är upptaget som kulturhistoriskt särskilt värdefullt i Kronobergs läns kulturminnesvårdsprogram från 1981 och är sedan 1987 riksintresse för kulturmiljövården enligt beslut av Riksantikvarieämbetet. Här finns en lång bebyggelsehistorisk kontinuitet, vilken kan utläsas i förhistoriska gravfält, medeltida sockencentrum med kyrka i Lekaryd, flera för länet ovanligt stora byar och flera herrgårdar.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos Länsrätten inom tre veckor från den dag Ni fick del av beslutet, se bilagda formulär 1.

Elias Sjöblom

Margit Forsström

Delgivningssätt

Med delgivningskvitto

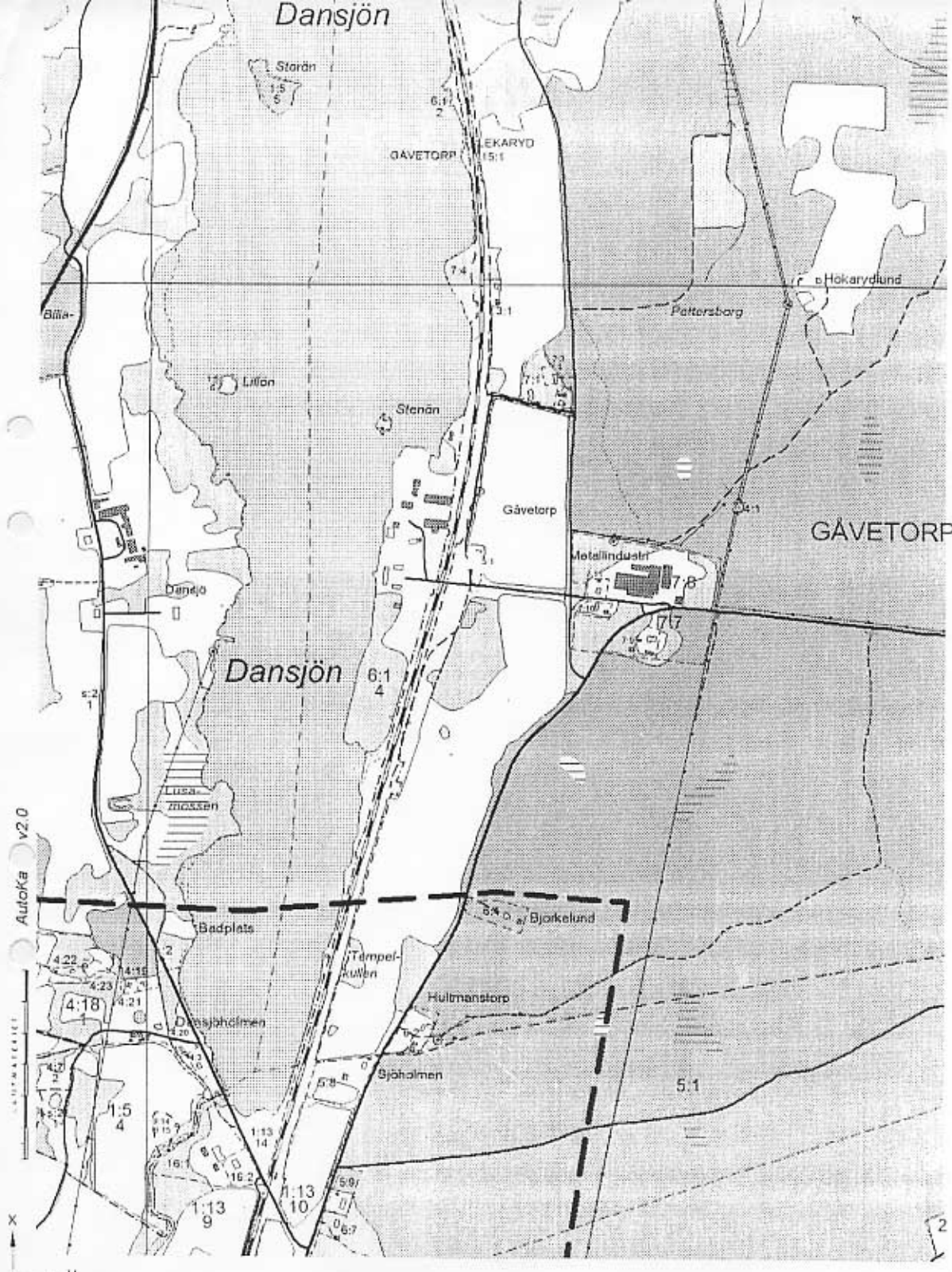
Bilagor

Kopia av ekonomiska kartan.

Utdrag ur Lantmäterimyndighetens digitala fastighetskarta med skyddsområde och byggnader markerade.

Kopia för kännedom till
Riksantikvarieämbetet
Smålands museum
Alvesta kommun, Miljönämnden
" " , Kultur- och fritidsnämnden
Samhällsbyggnadsenheten
Natur- och kulturmiljöenheten

Dansjön

x = 6312922 Datum: 1999-12-22
y = 1424768

Gåvetorp 6:1, Lekarydsn
BESLUT 1999-12-22
OMRÅDE SOM INTE
FÅR BEBYGGAS

Stenön

Gåvetorp

1. Huvudbyggnad 1803
2. Södra flygeln ca 1780
3. Norra flygeln ca 1780
4. Bostadshus med orangeri 1833-70
5. Bostadshus med mejeri 1800-tal
6. Potatiskällare/vagnsmuseum 1833-70
7. Badhus 1833-70
8. Loge 1860-tal
9. Ladugård 1861
10. Sädesmagasin 1833-70
11. Smedja 1940-tal?
12. Svinstallar
13. Uthus till järnvägsstation
14. Uthus
15. Garage

6:1

5:1

7:11

7:10

7:1
7:3

